THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

דער קאמף וועט ווייטער דארפן אנגיין

דער קאמף קעגן די באשלוסן פון סקול באָרד צו שניידן וויכטיקע שול באדינונגען אין די אינטערעסן פון עקאָנאָמיע, וועלכער האָט זיך אָנגעפאנגען ביי אונז אויף דער נאָרט־ענד, הייפטזאכלאך צווישן דער אידישער באפעלקערונג, און האָט זיך נאָכדעם פארשפרייט אין א געוויסער מאָס איבער דער שטאָט, — דער קאמף איז טיילווייז גע־וואונען געוואָרן. אונטערן דרוק פון די צאָלרייכע פראָטעסטן, האָט די סקול באָרד דערווייל צוריקגעצויגן איר באשלוס וועגן אָפּאשפן פרייע טעקסט ביכער פאר די קלאסן 7 און 8 פאר די ערשטע פיר חדשים פון דעם אָנקומענדיקן שול יאָר, און דאָס מיינט, אז אלע קינדער וואָס וועלן זיך פאררעגיסטרירן אין די דאָזיקע קלאסן ביים אָנהויב פון דעם לערך־יאָר וועלן קריגן די ביכער פריי.

דער באשלוס איז אָבער פאָרט נאָך אינגאנצן ניט צוריקגעצויגן געוואָרן, נאָר בלויז צייטווייליק, "אין אָנבאטראכט פון דעם קריזיס און ארבעטסלאָזיקייט". דעם 1טן יאנוואר, קומט עס אויס, דארף ער צוריק אריין אין קראפט, און, ווען מען זאָל עס אזוי לאָזן, וועלן שוין די קינ־דער אין די קלאסן 7 און 8 איבעראיאר ניט קריגן קיין פרייע שול ביכער.

דער קאמף וועט דערפאר דארפן ווייטער פארגעזעצט ווערן, אז די נייע סקול באָרד, וואָס וועט אריין אין אמט נאָך ניי־יאָר, זאָל דעם דאָזיקן באשלוס ענדגילטיק צוריקציען. און די פראגע וועט דארפן זיין איינע פון די "אישוס" אין די וואלן פאר נייע סקול טראָסטיס דעם קו־מענדיקן נאָוועמבער.

די סקול באָרד האָט אויך אָפּגעזאָגט זיך פון צוריקציען נאָך איינעם פון אירע באשלוסן וואָס האָט געמאכט אזא שווערן רושם אין געוויסע קרייזן דאָ אין שטאָט, — דעם באשלוס צו רעכענען 100 דאָ־לאר שכר־לימוד פאר קלאס 12. די דאָזיקע פראגע וועט אויך זיין איי־נע פון די "אישוס" אין די קומענדיקע וואלן, און דער קאמף פאר דער צוריקציאונג פון דעם באשלוס דארף דערווייל ווייטער אָנגעפירט ווערן

דערווייל פארבלייבט דער דאָזיקער באשלוס אין קראפט פאר דעם אָנקומענדיקן לערן יאָר, און עלטערן וואָס וויל אז זייערע קינדער זאָלן דורכמאכן דעם קלאס 12 וועלן אויפגעפאָדערט ווערן איינצוצאָלן הונדערט דאלאר.

עס זיינען דאָ געוויס אזעלכע עלטערן וואָס וועלן ניט קאָנען איינצאָלן די דאָזיקע סומע. זיי וואָלטן מיר גראָטן צו ווענדן זיך צו דער סקול באָרד נאָך א חנחה. דערקלערנדיק זייערע לאגע, מיר גלויבן, אז די סקול באָרד וועט אין פאלן פון פאקטישער נויט ניט אָפּזאָגן זיך פון געבן די חנחה, און זי וועט די באטרעפנדיקע עלטערן באפרייען פון שכר־לימוד.

דער איינכרוך אין דער "איסט"

די ארבעטער פארטיי אין קאנאדע האָט ניט געקאָנט האָפן אויף קיין באזונדער פאליטישן דערפאָלג, אזוי לאנג ווי זי האָט ביז איצט געהאט בלויז דעם מערב קאנאדער געביט פון וואנען צו שעפן אירע כחות.

האָט וויניפעג געשיקט צוויי ארבעטער דעפוטאטן אין פאר־מענט, און וואנקאָווער — איינעם. קאָלגאריי האָט נאָך איין ארבע־טער דעפוטאט. אָבער אין די לעצטע אלגעמיינע וואלן איז עס דורכ־געפאלן. בכלל איז דאָ דער געביט פאר דער ארבעטער פארטיי זייער א כאשרינקפעער: די אינדרסטריע איז דאָ ניט שטארק אנטוויקלט, און ס'איז דאָ גיטאָ קיין גרויסע ארבעטערשאפט.

די ארבעטער פארטיי האָט דערפאר אויסגעקוקט אירע אויגן אויף דער "איסט". באזונדערס אויף דער שטארק אינדוסטריאליזיר־טער אָנטאריאָ מיט איר פארהעלטנסמעסיק רייכקער ארבעטערשאפט. אָבער אלע אירע פארזוכן אויפ'ן פאליטישן געביט אין די גרעסערע אינדוסטריעלע צענטערן פון אָנטאריאָ האָבן געבראכט ווי א נאצי־זולטאטן. יעדנפאלס, איז ביז איצט פון אָנטאריאָ קיין איין ארבעטער קאנדידאט ניט דערוויילט געוואָרן אין פעדעראלן פארלאמענט, — זיי האָבן קיינמאָל ניט געקראָגן אפילו קיין באדייטנדיקע צאָל שטימען.

און איצט האָט די ארבעטער פארטיי געמאכט אין ערשטן איינכרוך אין דער איסט. דערווייל גדיק איר קאנדידאט אין דער "ביי־לעקשאן" אין איסט האמילטאן, דער דערווייל־טער קאנדידאט, אמת, באלאנגט צום קאמף רעכטסטן פליגל פון דער ארבעטער באוועגונג, דעם "סרייד און לייבאר פּאָרטל", — אָבער די גאנצע בריטישע פאָלי־טישע ארבעטער באוועגונג איז דאָך אויך הויפּטזאכלאך אויסגעבויט געוואָרן פון דעם וועלכן מאָטעריאל.

דער זיג איז פון גרויס באדייטונג, פאר דער ארבעטער באוועגונג דאָ אין לאנד, ווייל, ער זאָגט אָן א נייע וועדנונג אין די מחות פון די ארבעטער אין דער "איסט". דער זיג וועט זיי דערמוטיקן מסתמא צו ענערגישער זעלבסטשטענדיקער פאָליטישער טעטיקייט אויך אין די אנדערע אינדוסטריעלע צענטערן.

אין וועמען, פון צ׳ווייי אלטע פארטייען, וועלן זיך די ארבע־טער אין דעם פאל אמטיפסטן איינשניידן? אין גרויס בריטאנעיע האָט דער איישטייג פון דער ארבעטער פארטיי־געפירט צו דער צעפאלונג פון דער ליבעראלער פארטיי, אָבער דאָ, זעט עס אויס, איז די לאגע עטוואָס אנדערש: די ארבעטער אין אָנטאריאָ האָבן בין איצט, אמ־ווייניקסטנס, געגלייבט אין הויכער פראָטעקציע, און זיי האָבן אמ־מיסטנס געשטימט קאָנסערוואטיוו. זייער אויסטיילונג אין א באזונ־דער פאליטישער פארטיי קאָן דערפאר דאָרטן שאדן מער די קאָנסער־וואטיוון, ווי די ליבעראלן.

און איסט האמילטאָן איז טאקע דער לעבעדיקער ביישפּיל: דאָ האָט דער ארבעטער קאנדידאט איינגעבראָכן זיך אין א שטארקער קאָנסערוואטיווער פעסטונג.

אין געוויסע פאלן וועלן עס זיכער זיין אויך די ליבעראלן וואָס וועלן זיין די פארליראר. אזא ביישפּיל איז געווען גאָרד ווינניפּעג, וואו דער ארבעטער קאנדידאט האָט דעם מאנדאט אָפּגעוואונען פון א לי־בעראל.

ענגלאנד אין עקאָנאָמישן קלעם

די עקאָנאָמישע לאגע פון דער בריטישער רעגירונג איז ביי איצטיקן מאָמענט אזא, אז אפילו אזא "פינאנצייעלער מכשף" ווי דער ארבעטער פינאנץ מיניסטער, פיליפּ סנאָודען, קאָן זיך מיט איר ניט ספּאָרווען. עס שטייט איר פאר א דעפיציט פון 600 מיליאָן דאלאר, און די גרעסטע מוחות אין לאנד שטריינגען זיך אָן צו געפינען אן אויסוועג.

די לאגע איז אזוי ערנסט, אז זי ווערט באטראכט ווי א נאציאָ־נאלע דרינגלעכקייט. ווי אלעמאָל אין אזעלכע פאלן, גייט מען ארויס פון פארטיי ליינעס, און די פירער פון די קאָנסערוואטיוון און ליבע־ראלן ווערן איינגעלאדן צו באראטן זיך מיט דער רעגירונג און העלפן איר געפינען אן אויסוועג.

די פינאנציעלע פארשטייער פון לאנד איילן זיך אָבער צו פאר־זיכערן, אז ענגלאנד פארבלייבט אין תוך פינאנציעל געזונט און שטאנ־האפט, אָן דער ווייטסטער געפאר פון צוזאמענברוך.

שלום אש דערציילט...

וועגן זיין לעבן, זיינע איינדרוקן און זיינע צוקונפטיקע פלעגער

א געשפּרעך מיט שלום אש פון יאָב פּאָאל

שלום אש

(ספּעציעל פאר "דאָס אידישע וואָרט")
(נאָכדרוק פארבאָטן)

דאָס דאָזיקע בילד איז געווען געוואָרן אין פיסטיאָ (טשעכאָסלאָוואקיע) אין דעם טאָג וועגן דער גע־שפּרעך איז פארגעקומען

— יולי 1931

ארויסגעראָקט, פאר מיינע אויגן האָט די שוואלב־מוטער איר קליינוואָרג דער־צויגן — א מוסטער ביישפּיל פון דער באַרמהארציקער ביבלישער אידישער מוטער. איך האָב גאָר ניט געקאָנט אָרונטערנעמען מיינע אויגן פון זיין; איך האָב מיט זיי מיטגעלעבט און מיט־געפילט; איך האָב פאר זיי געציטערט.

"ווייסט איר ווי אזוי די יונגע שוואלבעלאך וואקסן אויס? אָט זיצן זיי דארט ביים ראנד פון זייער נעסט, אלע 6 אדער 7 צוזאמען, אין איין ריי, מיט זייערע געלע שנעבעלאך אויסגע־שטרעקט. די מוטער פליט ארויס פון דארט און קומט צוריק מיט פליגן אדער קערנדלאך. אָבער דער פאָטער, ער קו־מערט זיך גאָר ווייניק וועגן דער דער־ציאונג פון זיינע קינדער. ווען די מו־טער קומט צוריק מיט איר שפּייז זעצט זי זיך אקעגן אירע קליינינקע און וואַרפט צו — זי ניט זיי ניט — דאָס עסן. דער געשיקטסטער פון זיי איז אויך דער ואטסטער. די יונגע שוואל־בעלאך וואָס זיצן אין דער מיט, זיינען נאטירלאך, נאָענטער צו דער מוטער, ווי זייערע ברידער ריכטס אדער לינקס, און דערפאר קאָנען זיי שנעלער אויס־כאַפּן דאָס איבערגעוואָרפענע עסן.

אזוי ווי אינם מענשלאכן לעבן, אזוי אויך אין דער שוואלבנוועלט. דער וואָס איז נעענטער צו דער שיסל, דעם גייט עס בעסער פון אלע אנדערע; גאָר וואקסט שטארק און גרויס, און ער ווערט פריער א מייסטער אין דער קונסט פון פליגן, ווי זיינע איבעריקע ברידער; אין איין דער צייט ווען די "גרויסע" מאכן שוין א באשיי־רענעם פארזוך אליין צו פליגן, זיצן די אנדערע, יענע וועלכע זיינען נעוועזן דערווייטערט פון דער מיט עסן, באזאָר־גענדער מוטער, און האָבן דערפאר ווייניר ציקער נעראָט ווען עס עסן, און זיינען נעבליבן קלעגער און שוואכער, זיצן זיי דארט אין זייער נעסט ציטערנדיקע און צאַרנדיקע, שוואך זיינען זיי אין אן קראפט זייערע פליגל... און דאָ הייבט זיך ווידער אָן די איידעלע מיסיע פון דער נוטפארצייקער איידישער מוטער.

איר מוטער הארע איז פארזאָרגט אויך וועגן די שוואכערע, און אין דער צייט וואָס זי באגלייט צו גרויסע אויף זייערע ערשטע פארזוכן צו פליגן, — קערט זי זיך צוריק פון צייט צו צייט אין נעסט אריין. וואו די שוואכערע שוין א פאר וואָכן ווי דאָ, אין פיס־טאָן שפּיץ א דייטשע טעאטער טרו־פע. דאָס וועטער איז שיין. די פארקן זיינען אויבערפילט — דער טעאטער איז אבער לייריק. קיין וואונדער ניט וואָס די ארטיגע קאָמעדיאנטן זיינען אזוי אנטמוטיקט. דער שפּיל סעזאָן זיין אומשטערבלאכע נייטיגע סימפּא־ניע. — א ראָמאנטיש־הערלאכע רעגנדן. גליקלאך און ניט געקימערט, ווי הערגלאָזע קינדער, האָבן מיר זיך אנ־געבליבן קלעגער און שוואכער, זיצן זיי דארט אין זייער נעסט ציטערנדיקע און צאַרנדיקע. שוואך זיינען זיי אין אן קראפט זייערע פליגל... און דאָ הייבט זיך ווידער אָן די איידעלע מיסיע פון דער נוטפארצייקער איידישער מוטער.

איר מוטער הארע איז פארזאָרגט אויך וועגן די שוואכערע, און אין דער צייט וואָס זי באגלייט צו גרויסע אויף זייערע ערשטע פארזוכן צו פליגן, — קערט זי זיך צוריק פון צייט צו צייט אין נעסט אריין. וואו די שוואכערע זיינען אין דער דריטער ארבעט אלס אנ־דער שפּייז, אָבער די קליינע, די איידלע אין שוואכע. פאר זיי דארף נאָך די מוטער זאָרגן, און זי טוט עס מיט א פרייואלאכן און גליקלאכן געמיט. זי פליט ארום טרילנדיק אין דער זומער־דיקער לופט, אפילו נאָר דעם וואָס טער שפּראך. עס זיינען היינט נאָך פאראן אזעלכע טעמעס וועלכע איך באהאנדל מיט דער העברייאישער שפּראך. אָבער דאָס זיינען בלויז היס־טאָרישע אנגעלעגנהייטן.

"איר פרעגט וועלכע ארבעט מיינע האָט געהאט דעם נעוועסטן דערפאָלג? — אפשר איז דאָס "דאָס שטעטל" פון וועלכן מער׳ ווי הונדערט טויזנט ביכער זיינען דערשינען. אָבער "מאָט־קע גנב", "די כשוף׳מאכערן פון קאסטי־ליען" "די מוטער" און די טרייאלאגיע: "פעטערבורג, וואַרשע מאָסקווע" זיינען געווען פונקט אזוי דערפאָלגרייך. די דאָזיקע ביכער האָבן דערגרייכט נאָך דער אידישער אויך אין רוסיש די זעלן־בע ציפער. איר ווייסט דאָך ניט ווי שיין די ׳רוסישע שפּראך איז... זי קלינגט און זינגט..."

"מיין נעפסטער ראָמאן? ער וועט דערשיינען אין הערבסט ווי א פאר־נעוועטער ראָמאן אין "פאָרווערטס" און אין "היינט". אין א בוך פארם וועט ער דערשיינען אין פרילינג. איך באהאנדל דארט די פרוי. עס הויבט זיך אָן אין אמעריקע און ווערט פארט־נעוועט אין אייראָפּע. דאָס בוך איז א עטיש און דריקט אויס א פראָ־טעסט קעגן דער פארוואָרפונג אין אָפּ־ואנונג פון א פרוים הייליקער מיסיע.

"מ׳שרייבט אז איך האָב אנגעהויר בעז ארבעטן אויף א ראָמאן אין וועל־כען איך שטעל פאר דאָס לעבן פון די פראָאיער אירן אין דער מיטלאלטער, און אז איך באַצווינג דאָ, אין פיסטיאָ, דעם ראָמאן אין פארעדיקן. דאָס איז ניט אמת. איך בין געקומען דאָ אין פיסטיאָ צו זאָרגן בלויז וועגן מיין נעזונט, און איך וויל וועגן קיין אר־בעט ניט וויסן. אפשר וועל איך וועגן עס אין אזא ראָמאן שרייבן אדום דעם מיטלאלטערישן פראָגן; איך טראָג זיך אדום מיט אזא געשיכטע וואָס וואלט דארט זיין צוגעפּאַסט. אָבער דאָס איז

(שלום אויף זייט 4)

פאראן א סך אלטע מנהגים און געוואוינהייטן, פון וועלכע די וועלט האָט געדארפט פטור ווערן

פון י. מאלין

פראנצויזישער דיינקער האָט וועגן דעם אָנגעשריבן א בוך, וואָס האָט פאראורזאַכט א סענסאציע אין גאנץ פראנקרייך.

פראנקרייך איז שוין לאנג פארר־ענט געוואָרן ביי דער וועלט אלס א רעוואָלוציאָנערקע, אלס מאָדע גע־בערן, ווי אויף אלס פארשטייערן פון ראפּיניר־טקייט, פון שיינע מאניר, פראנקרייך זאָגט אונ די וועלט טראָגט. אז פראנקרייך לאָזט ארויס א נייע בערן, ווערט עס אויפן שטעל אונ־טערגעכאַפּט פון א נ ד ע ר ע צ ר ווילזיירטע לענדער אוף קיינער וואָגט ניט ווידערשפּעניקן דער קעגנזן. דער הערשערן פון־אלע מאָדעס. פון פראנקר־רייך לערנען זיך די וועלט אויף שיי־נע מאניר, מדות טובות, דרך ארץ, ווי צו גיין, ווי צו שטיין, ווי צו רייד־דען און האלטן זיך צווישן אן עולם, ווי צו באַגיין זיך מיט א דאמע און אזוי־ווייטער און אזוי ווייטער. אויף די דאָזיקע ווייטער אין זי, פראנקרייך, א מאדיס. קיינער קאָן מיט אויר ניט קאָנקורירן, דאָס איז נמנו וגמרו.

האָט זיך בי וועלכע פראנקרייך איצט מישב געווען און וויל רעוואָלוציאָני־ערן די וועלט אין אנצוג צו אנגעווב־מענע און איינגעפעסטעטע מנהגים און געוואוינהייטן, וואָס האָבן זיך אין משך פון דורות איינגעוואָרצלט ביי מענשן. ווי געזאָגט, איז פראנקרייך אויף א רעוואָלוציאָנערקע, זי קאָן בויען. אָבער אויך שטירצן און אויב זי וואַרפט נאָר אן אומ׳חן אויף עפעס א זאַך, מעגן איר זיכער זיין, אז די זאַך וועט שוין לאנג קיין קיום ניט האָבן. אז זי וועט איר מקצר יבמים זיין. אז אַרויסגעטראָטן אין איצט אין נאָמען פון פראנקרייך קעגן אלטע מענשלאכע געוואוינהייטן און מנ־הגים. דער באַריטמטער פראנצויזישער פּובליציסט און דיינקער פאָל רעבא, אין א בוך וואָס דופט זיך "לע נא־וואָ אוואָר וויוור" צייטן מאסיע רעבא אָן ווי לעבעראלאך און ווי נא־ריש ס׳איז פון אונזער זייט אנצוהאל־טען געוואוינהייטן און פירונגען, וואָס האָבן זיך אפשר גוט געפאסט אין די אמאליקע דורות, אָבער ניט פאר אונ־זער צייט.

אמאָל, מיט א סך יאָרן צוריק, זאָגט רעבא, האָט איינער פון צע־טויזנט איינוואוינער אין א שטאָט אפ־שר געהאט א וואנע ביי זיך אין הויז און פייליכט איינער ניט. האָבן פרוי־ען דאמאליקע אנגעהויבן געבריכן פאר־מומען און קאָסמעטיקס אויף דערמיט פאר־טערייבן אין זיך די שלעכטע גע־רוכען, וואָס פלעגן זיך אָפּגעבן פון זיי צוליב די שווערע הויזלאכע גע־דינגונגען. קאָן מען דער אמאליקער פרוי מוחל זיין, פאָרוואָס זי האָט זיך געשמירט און געוואלבט אין אויף דער זייט געגאָסן די שמעקנדיקע פליסיקייטן, וועגן זיי האָבן זיך געדאַרפט פאר־מיינט, אָבער איצט, איצט, וועגן אזעלכע פאלן אין אנדערע לענדער אויף־אלע מאָדעס. פון פראנקר־רייך לערנען זיך די וועלט אויף שיי־נע מאניר, מדות טובות, דרך ארץ, ווי צו גיין, ווי צו שטיין, ווי צו רייד־דען און האלטן זיך צווישן אן עולם, ווי צו באַגיין זיך מיט א דאמע און אזוי־ווייטער און אזוי ווייטער. אויף די דאָזיקע ווייטער אין זי, פראנקרייך, א מאדיס. קיינער קאָן מיט אויר ניט קאָנקורירן, דאָס איז נמנו וגמרו.

האָט זיך בי וועלכע פראנקרייך איצט מישב געווען און וויל רעוואָלוציאָני־ערן די וועלט אין אנצוג צו אנגעווב־מענע און איינגעפעסטעטע מנהגים און געוואוינהייטן, וואָס האָבן זיך אין משך פון דורות איינגעוואָרצלט ביי מענשן. ווי געזאָגט, איז פראנקרייך אויף א רעוואָלוציאָנערקע, זי קאָן בויען. אָבער אויך שטירצן און אויב זי וואַרפט נאָר אן אומ׳חן אויף עפעס א זאַך, מעגן איר זיכער זיין, אז די זאַך וועט שוין לאנג קיין קיום ניט האָבן. אז זי וועט איר מקצר יבמים זיין. אז אַרויסגעטראָטן אין איצט אין נאָמען פון פראנקרייך קעגן אלטע מענשלאכע געוואוינהייטן און מנ־הגים, דער באַריטמטער פראנצויזישער פּובליציסט און דיינקער פאָל רעבא, אין א בוך וואָס דופט זיך "לע נא־וואָ אוואָר וויוור" צייטן מאסיע רעבא אָן ווי לעבעראלאך און ווי נא־ריש ס׳איז פון אונזער זייט אנצוהאל־טען געוואוינהייטן און פירונגען, וואָס האָבן זיך אפשר גוט געפאסט אין די אמאליקע דורות, אָבער ניט פאר אונ־זער צייט.

אמאָל, מיט א סך יאָרן צוריק, זאָגט רעבא, האָט איינער פון צע־טויזנט איינוואוינער אין א שטאָט אפ־שר געהאט א וואנע ביי זיך אין הויז און פייליכט איינער ניט. האָבן פרוי־ען דאמאליקע אנגעהויבן געבריכן פאר־מומען און קאָסמעטיקס אויף דערמיט פאר־טערייבן אין זיך די שלעכטע גע־רוכען, וואָס פלעגן זיך אָפּגעבן פון זיי צוליב די שווערע הויזלאכע גע־דינגונגען. קאָן מען דער אמאליקער פרוי מוחל זיין, פאָרוואָס זי האָט זיך געשמירט און געוואלבט אין אויף דער זייט געגאָסן די שמעקנדיקע פליסיקייטן, וועגן זיי האָבן זיך געדאַרפט פאר־מיינט, אָבער איצט, איצט, וועגן אזעלכע פאלן אין אנדערע לענדער אויף־אלע מאָדעס. פון פראנקר־רייך לערנען זיך די וועלט אויף שיי־נע מאניר, מדות טובות, דרך ארץ, ווי צו גיין, ווי צו שטיין, ווי צו רייד־דען און האלטן זיך צווישן אן עולם, ווי צו באַגיין זיך מיט א דאמע און אזוי־ווייטער און אזוי ווייטער. אויף די דאָזיקע ווייטער אין זי, פראנקרייך, א מאדיס. קיינער קאָן מיט אויר ניט קאָנקורירן, דאָס איז נמנו וגמרו.

כדי צו זיין אליין מיט אים פאר באַטש א שטודע פריי און ניט גע־שטערט, האָבן מיר צעמוזט פארלאָזן דעם קוראָרט. און אַרויסגיין אויף די פעלדער. מיר האָבן אָבער אויסגענומען אן אידיליש פלאַץ: אויף א נידעריקן פארבריינג געגנט, ארומגערינגלט פון ווערט פריער א מייסטער אין דער קונסט פון פליגן, ווי זיינע איבעריקע ברידער; אין איין דער צייט ווען די "גרויסע" מאכן שוין א באשיי־רענעם פארזוך אליין צו פליגן, זיצן די אנדערע, יענע וועלכע זיינען נעוועזן דערווייטערט פון דער מיט עסן, באזאָר־גענדער מוטער, און האָבן דערפאר ווייניר ציקער נעראָט ווען עס עסן, און זיינען נעבליבן קלעגער און שוואכער, זיצן זיי דארט אין זייער נעסט ציטערנדיקע און צאַרנדיקע, שוואך זיינען זיי אין אן קראפט זייערע פליגל... און דאָ הייבט זיך ווידער אָן די איידעלע מיסיע פון דער נוטפארצייקער איידישער מוטער.

איר מוטער הארע איז פארזאָרגט אויך וועגן די שוואכערע, און אין דער צייט וואָס זי באַגלייט צו גרויסע אויף זייערע ערשטע פארזוכן צו פליגן, — קערט זי זיך צוריק פון צייט צו צייט אין נעסט אריין. וואו די שוואכערע שוין א פאר וואָכן ווי דאָ, אין פיס־טאָן שפּיץ א דייטשע טעאטער טרו־פע. דאָס וועטער איז שיין. די פארקן זיינען אויבערפילט — דער טעאטער איז אָבער לייריק. קיין וואונדער ניט וואָס די אָרטיגע קאָמעדיאנטן זיינען אזוי אנטמוטיקט. דער שפּיל סעזאָן זיין אומשטערבלאכע נייטיגע סימפּא־ניע. — א ראָמאנטיש־הערלאכע רעגנדן. גליקלאך און ניט געקימערט, ווי הערגלאָזע קינדער, האָבן מיר זיך אנ־געבליבן קלעגער און שוואכער, זיצן זיי דארט אין זייער נעסט ציטערנדיקע און צאַרנדיקע, שוואך זיינען זיי אין אן קראפט זייערע פליגל... און דאָ הייבט זיך ווידער אָן די איידעלע מיסיע פון דער נוטפארצייקער איידישער מוטער.

איר מוטער הארע איז פארזאָרגט אויך וועגן די שוואכערע, און אין דער צייט וואָס זי באַגלייט צו גרויסע אויף זייערע ערשטע פארזוכן צו פליגן, — קערט זי זיך צוריק פון צייט צו צייט אין נעסט אריין. וואו די שוואכערע זיינען אין דער דריטער ארבעט אלס אנ־דער שפּייז, אָבער די קליינע, די איידלע אין שוואכע. פאר זיי דארף נאָך די מוטער זאָרגן, און זי טוט עס מיט א פרייואלאכן און גליקלאכן געמיט. זי פליט ארום טרילנדיק אין דער זומער־דיקער לופט, אפילו נאָר דעם וואָס טער שפּראך. עס זיינען היינט נאָך פאראן אזעלכע טעמעס וועלכע איך באהאנדל מיט דער העברייאישער שפּראך. אָבער דאָס זיינען בלויז היס־טאָרישע אנגעלעגנהייטן.

"איר פרעגט וועלכע ארבעט מיינע האָט געהאט דעם נעוועסטן דערפאָלג? — אפשר איז דאָס "דאָס שטעטל" פון וועלכן מער׳ ווי הונדערט טויזנט ביכער זיינען דערשינען. אָבער "מאָט־קע גנב", "די כשוף׳מאכערן פון קאסטי־ליען" "די מוטער" און די טרייאלאגיע: "פעטערבורג, וואַרשע מאָסקווע" זיינען געווען פונקט אזוי דערפאָלגרייך. די דאָזיקע ביכער האָבן דערגרייכט נאָך דער אידישער אויך אין רוסיש די זעלן־בע ציפער. איר ווייסט דאָך ניט ווי שיין די ׳רוסישע שפּראך איז... זי קלינגט און זינגט..."

"מיין נעפסטער ראָמאן? ער וועט דערשיינען אין הערבסט ווי א פאר־נעוועטער ראָמאן אין "פאָרווערטס" און אין "היינט". אין א בוך פארם וועט ער דערשיינען אין פרילינג. איך באהאנדל דארט די פרוי. עס הויבט זיך אָן אין אמעריקע און ווערט פארט־נעוועט אין אייראָפּע. דאָס בוך איז א עטיש און דריקט אויס א פראָ־טעסט קעגן דער פארוואָרפונג אין אָפּ־ואנונג פון א פרוים הייליקער מיסיע.

"מ׳שרייבט אז איך האָב אנגעהויר בעז ארבעטן אויף א ראָמאן אין וועל־כען איך שטעל פאר דאָס לעבן פון די פראָאיער אירן אין דער מיטלאלטער, און אז איך באַצווינג דאָ, אין פיסטיאָ, דעם ראָמאן אין פארעדיקן. דאָס איז ניט אמת. איך בין געקומען דאָ אין פיסטיאָ צו זאָרגן בלויז וועגן מיין נעזונט, און איך וויל וועגן קיין אר־בעט ניט וויסן. אפשר וועל איך וועגן עס אין אזא ראָמאן שרייבן אדום דעם מיטלאלטערישן פראָגן; איך טראָג זיך אדום מיט אזא געשיכטע וואָס וואלט דארט זיין צוגעפּאַסט. אָבער דאָס איז

(פארזעצונג קומט)

די טרעגער פון די משיחישע באוועגונגען ביי אידן

אן אפּהאנדלונג פון אלע באוועגונגען פון משיחישער אויסלייזונג פון בר ککבאָא בין הערצלעו

פון יוסף שפּירא

פיר־און־דרייסיקסטע פארזעצונג

ווען מולכו איז פארגעבראכט געוואָרן פאר דעם בישאָפּ אין דער באַלייטונג פון פיל אידן פון אנקאנא און אויך אידן פון טערקיי, וועלכע האָבן באַגלייט מולכו׳ן אויף זיין וועג, האָט דער בישאָפּ פון אים געפאָדערט, אז ער זאָל אים דערציילן דעם גאנצן אמת, מולכו האָט אפילו ניט געמאכט קיין פארזוך עטוואָס צו לייקענען. פון אים און ער האָט אים געזאָגט, אז ער איז א געוועזענער אנוס פון פּארטוגאליע און אז ער איז צוריק געוואָרן א איד, ווייל ער האָט זיך איבערצייגט "אז גאָט איז דער איינציקער אמת׳דיקער גאָט און זיין תורה איז אמת און קיין אנדערער איז ניטאָ". דער בישאָפּ האָט אים באפרייט, ווייל עס איז געווען דער באפעל פון דעם פאכסט מיט דער הסכמה פון זיינע קארדינאלן, אז מען זאָל לאָזן די אנוסים פון שפּאניע און פּארטו־גאליע וואוינען אין די לענדער פון זיין הערשאפט און דינען גאָט אומ־געשטערט. דער בישאָפּ האָט אים בלויז פארגאָנט "ער זאָל ניט האַלטן קיין רעדעס פאר קריסטן קעגן זייער גלויבן".

מולכו האָט דאָס פארשפּראָכן, ער האָט זיך אָבער ניט געקאָנט באַ־הערשן און האָט געהאלטן רעדעס אין שול אין אנקאנא און פיל קריסטן, צווישן זיי אָנגעוועזענע פּרעזעלאַלכייטן און גלחים, זיינען אים געקומען הערן. איינמאָל האָט ער אין מיטן מאָרק אָפּגעהאלטן א זכות מיט א בישאָפּ און דאָס האָט געפירט רעצאו אז ער האָט געמוזט פארלאָזן די שטאָט.

ער, אין דאן געקומען קיין ארווינא און דער הערשער פון דער דאָזיקער קליינער קעניגרייך איז געווען פאראינטערעסירט אז די אנוסים זאָלן זיך באַ־וועגן אין דער שטאָט פּעזאָרא, צוליב געשעפט ענינים און ער האָט זיי דארום פארשפּראָכן, אז זיי וועלן האָבן רעליגיעזע פריהייט. דאָרט האָט מולכו גע־קאָנט לעבן רואיק, ער האָט אָבער געשטרעבט אויפצוטאָן גרויסע זאַכן, ער האָט געוואָלט קומען קיין רום, דאָרטן אָנזאָגן גרויסע זאַכן, ער האָט געוואָלט קומען קיין רום, דאָרטן אָנזאָגן אז אפּ קומט דער סוף פון אידישע צרות און ער האָט בלויז געוואָרט, אז עס זאָל זיך צו אים באַוויזן זיין "רבי".

אין א צייט ארום האָט אויף אים געדרוט דער נעטלאכער גייסט און ער איז אליין, אָן קיין באַגלייטער, אָפּגעפאָרן קיין רום. אויפ׳ן פינפטן טאָג פון זיין רייזע האָט ער פון ווייטן דערזעען די שטאָט, וועלכע ער האָט באַ־טראכט פאר דעם פלאַץ פון דער סטרא אחרא, און דאָס האָט אויף אים גע־מאכט א שטארקן איינדרוק און ער האָט אויסגעבראָכן אין א ביטערן געוויין אין תפלה געטאָן:

"נאָט פון אלע הערשפטן, ביז וואנען וועסטו ניט דערבאַרימען זיך אויף ירושלים און אויף די שטעט פון יהודה, איבער די אלע צרות וואָס עס האָבן אונז געגעבן די הערשער פון דער דאָזיקער שטאָט, צו מאַטערן אונז און אונז צעשפּרייטן צווישן די פעלקער...

"... עס זאָל זיך עפענען דער הייליקער שטיין, דער איינציקער שטיין וואָס דו האָסט געגעבן דיינע הייליקע כהנים, זיי אָנצוטאָן מיט גערעכטקייט און הילף צו מאכן שפּראָגן די שטארקייט פון דיין משיח. זיי מוחל זיי זינד פון דיין לאנד און די זונד פון דיינע קינדער, וואָס דו האָסט פארטריבן צווישן די פעלקער". . .

און אזוי פארגיסנדיק טרערן אויף די צרות פון אלע דורות, וואָס זיי־נען אין דער מינוט פארבייגעלאָפן זיינע אויגן, איז ער אוועקגעפאלן אָן כחות. אין דער זיך אָבער געשטארקט מנחה און נדאוונונג האָט ווען ער איז געקומען צו דער ברכה "גואל ישראל", האָט ער דערהערט די שטימע פון זיין רבי און אזוי איז געווען ביי אנדערע ברכות פון דער שמונה־עשרה. די פסוקים וואָס דער רבי האָט אים געזאָגט זיינען געווען טרייסט און דערמוטיקונג פאר דעם משיח אָנזאָגער.

ווען מולכו האָט פארענדיקט זיין תפלה איז ער אריינגעקומען אין שטאָט און האָט זיך אָפּגעשטעלט אין א ניט־אידישער אכסניה, וואו ער האָט זיך פארגעשטעלט אלס ריטער אין דער שול אין אנקאנא און פיל קריסטן, צווישן זיי אָנגעוועזענע פּרעזעלאַלכייטן און גלחים, זיינען אים געקומען הערן. איינמאָל האָט ער א בוך פארגעלעזן, אירע כחות אין דער שטאָט אין קען זיך לאנג אין קען זיך א ניט פארגעסן, אירע עלטערן באַהאלטן זיי אָבער אין קאָן מיט אים ניט ריידן, סיידן ווען ער וועט זיך פארשטעלן פאר אן אָרימאָן". ער האָט דאן איבערגעלאָזן אויף דער אכסניה זיין פערד און זיינע רייכע קליידער און ער האָט זיך אָנגעטאָן אין אלטע, צערישענע קליידער און אויסקוקנדיק פארשוואַרצט און קראָנק האָט אויף זיך געלאָזט איבער דער נאָסן פון שטאָט. ביז ער איז צוגעקומען צו בריק איבער דעם טייך טיבער, נאָענט צום וואטיקאן. דארט האָט ער זיך אויוועגגע־זעצט צווישן די אָרימע און קראנקע און ער איז דארט אָפּגעזעסן דריי־סיק טעג, נעקומען אין זיין שטיקל ברויט האָט ער ניט געגעסן און קיין פליש און וויין איז ניט נעקומען אין זיין מויל.

אין אזא צושטאנד, ווי דער מלך המשיח האָט באַדאַרפט אויסקוקן איידער ער וועט זיך באַוויזן צו אויסלייזן די אידן, האָט מולכו זיך געוואָלט לייטערן און הייליקן אום ער זאָל זוכה זיין, אז דורך אים זאָל קומען די הילף פאר זיינע ליידנדע ברידער, וועמעס ווייטיקן דער האָט געוויטיקט און וועמעס צרות האָט ער געטראָגן.

צום סוף פון דריי־סיק טעג, אין האלבער נאכט איז ער אריינגעפאלן אין א טיפן שלאָף און עס האָט זיך צו אים באַוויזן דער אלטער, וועמען ער האָט שוין איינמאָל געזעען, נאָכדעם ווי ער איז געוואָרן א איד, און דער אל־טער האָט צו אים געזאָגט, אז דאָס מאָל איז ער עקמולען אים אויפקלערן, וואָס עס וועט געשעען מיט די פעלקער אין דער צוקונפ